

HVORDAN VURDERE FOR PLANLEGGING?

Førvurderingsstrategier

Av Trude Alfsvåg og Anne Maren Meland

Innhold

Innledning	3
Hvilke tanker gjør eleven seg om et tema?	4
Tenkeskriving	4
Spørsmål som <i>starters</i>	5
Refleksjonsnotat med bilde eller tekstsitat	5
Tankekart	6
Strukturert tankekart	6
Hvilken forståelse har eleven om sentrale faglige begrep og uttrykk i et tema?	7
Begrepskart	7
Begrepsbading	7
Flerkolonnenotat	8
Hvilke forestillinger har eleven om et tema?	9
Forventningsskjema	9
Forventningsguide.....	9
Kunnskapsrangering	10
Hvordan tar eleven stilling til et tema?	11
Pro et contra.....	11
Hvilke likheter og forskjeller kjenner eleven til i et tema?	12
Venndiagram	12
Kilder	13

Innledning

Førvurderingsstrategier har som mål å identifisere hva eleven vet, kan og forstår før man starter undervisningen i et tema. Å vurdere for planlegging kan blant annet innebære å kartlegge elevens ferdigheter, forståelse og kunnskaper, motivasjon og interesse for læring. Man kan også undersøke hvordan eleven foretrekker å arbeide, og evnen til å oppfatte og huske nytt og utfordrende fagstoff - altså elevens læringsprofil. Læreren kan bruke informasjonen som kommer fram i førvurderinger til å planlegge differensiert undervisning, vurdere progresjon i lærestoffet og overveie behov for støtte og stillas.

Alle elever er forskjellige, og læreren må derfor vurdere hva slags førvurderingsstrategi som vil være hensiktsmessig å ta i bruk overfor den enkelte eleven. I utarbeidelse av førvurderinger bør man både vurdere elevens evne til å uttrykke sine kunnskaper (muntlig eller skriftlig), samt tilpasse valg av førvurderingsstrategi på bakgrunn av antakelser om elevens forkunnskaper. Om man antar at elevene har gode forkunnskaper, kan strategier som hurtigskrivning, tankekart og begrepsforklaringer være hensiktsmessige å bruke. Tenker man derimot at elevene skal i gang med et tema de har få forkunnskaper om, kan det være nyttig å gi dem støtte som visuelle framstillinger eller tekstutdrag de kan ta stilling til i førvurderingen (Fuglestad, Hoem & Håland, 2017; Buehl, 2011). Samtidig som førvurderinger vil gi læreren essensiell informasjon om elevens faktiske faglige nivå, vil den også bidra som en slags førlesingsaktivitet hvor relevant kunnskap hos eleven vil bli aktivisert.

En førvurdering skal være mulig å gjennomføre på kort tid i undervisningen, ca. 1 - 2 uker før man skal starte opp med et nytt tema. Om man underviser på ungdomsskole eller videregående skole er det viktig å trygge elevene på at førvurderinger ikke har noen betydning for sluttvurderinger i tema eller fag. På de yngre trinn vil nok også elevene ha behov for å bli trygget på at det er greit om de ikke kan svare så mye på førvurderingene – for de har tross alt ikke lært om temaet som blir kartlagt. Det kan være lurt å forklare elevene at førvurderinger er en hjelp til læreren for å sikre en best mulig tilpasset undervisning.

Hvilke tanker gjør eleven seg om et tema?

Tenkeskriving

Målet med tenkeskriving som førvurderingsstrategi er å få innsikt i hva eleven kan, vet og tenker om for eksempel faglige uttrykk, begrep, ideer eller perspektiv. Det kan også gi kjennskap til elevens oppfatninger eller meninger om et faglig tema. Tenkeskriving vil være hensiktsmessig å bruke om man antar at elevene har mye forkunnskaper om temaet.

“Regler” for tenkeskriving: skriv ned alle tanker, umulig å gjøre feil, hold blyanten i bevegelse, skriv i tre minutter (tilpass tiden).

Eksempler på startsetninger til tenkeskriving knyttet til et faglig tema:

- Jeg husker at ...
- Jeg vet at ...
- Jeg vil forklare ...
- Jeg vil beskrive ...
- En person bør vite ...
- Den første tingen jeg tenker på er ...
- Et viktig begrep i dette temaet er ... fordi ...
- Min definisjon av ... er ...
- Jeg kan fortelle deg at ...
- Interessant informasjon om ...

Skriv alt du vet om **vikingtida**:

Spørsmål som starters

Ved å lage spørsmål knyttet til et faglig innhold kan læreren få fram elevenes faglige nivå i et tema før undervisningsstart. Slike spørsmål kan være hensiktsmessige å bruke om man antar at elevene har mye forkunnskaper, og da kan man gjerne forsøke å kartlegge elevens dybdeforståelse. Eleven svarer etter beste evne ut fra spørsmålene.

Hvordan forstår du _____?

Hva vet du om _____?

Hvordan er _____ relevant for deg?

Hva ønsker du å lære om _____?

Hva har du tidligere lært om _____?

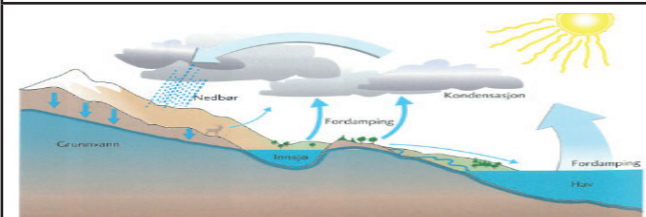
Hvilke læringsaktiviteter har du erfart om _____?

Lag en liste med alle ordene som du mener best forklarer _____.

Hvis jeg ba deg fortelle meg om _____, ville du ha sagt _____.

Refleksjonsnotat med bilde eller tekstsitat

Om man antar at elevene har få forkunnskaper knyttet til et tema, kan det være nyttig å gi dem en form for støtte i førvurderingen, som kan bidra til å skape assosiasjoner til det aktuelle temaet. I et refleksjonsnotat skal elevene skrive ned hva de tror eller vet om et tema.

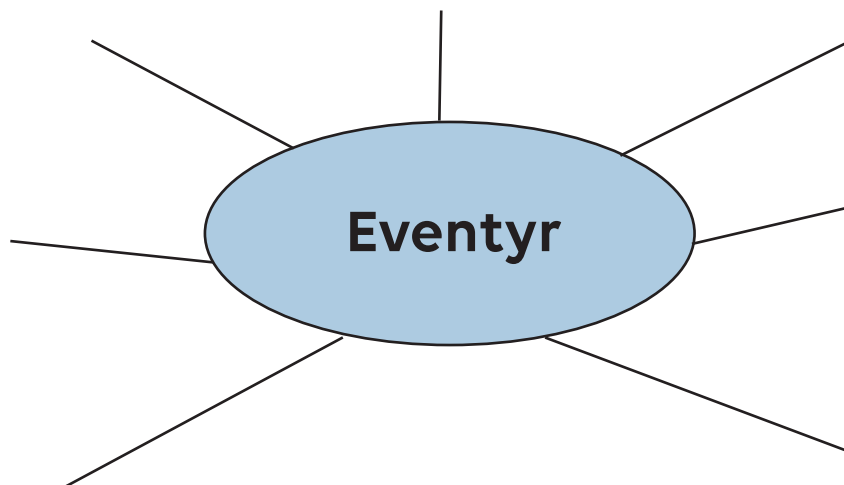
Tema: Vannets kretsløp	Dette vet jeg:
	

Tema: Den andre verdenskrigen	Dette vet jeg:
<p>“Regjeringen Nygaardsvold er trådt tilbake. Den nasjonale regjering har overtatt regjeringsmakten, med Vidkun Quisling som regjeringssjef og utenriksminister, og med følgende andre medlemmer ...”</p> <p>– Quislings radiotale 9. april 1940, slik den fremkom i andre opplesning klokken 22:00</p>	

Tankekart

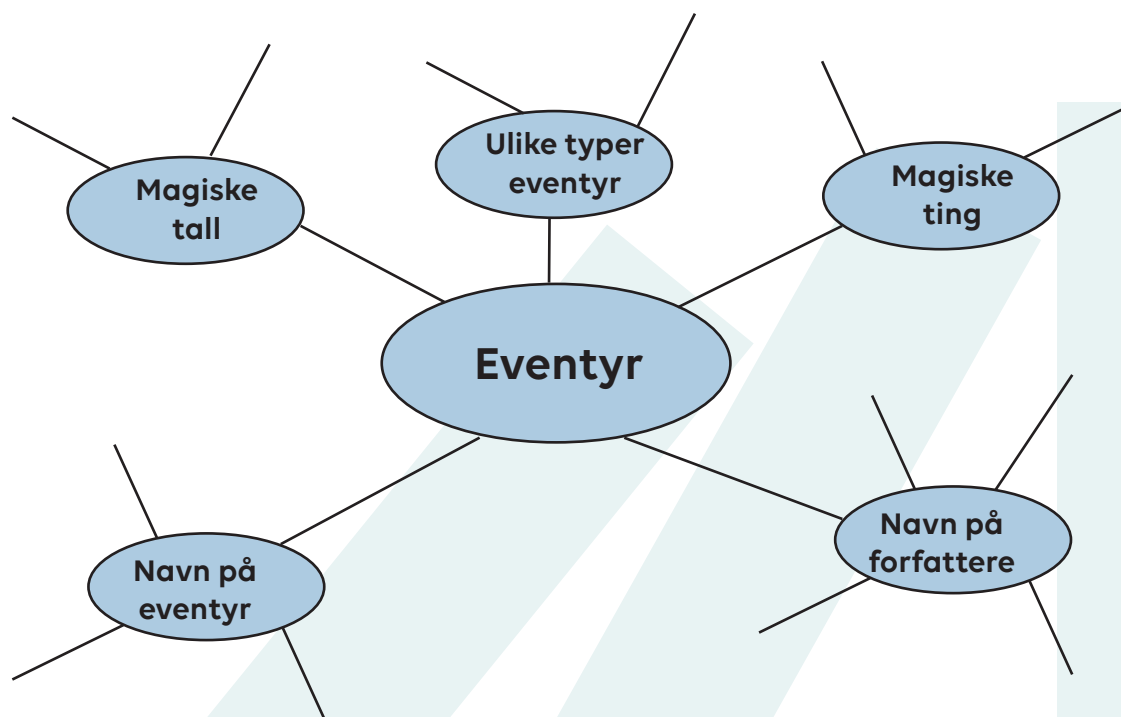
Ustrukturert tankekart

Ved hjelp av en hovedidé i midten kan elevene "brainstorme" og få ned alle de ordene og tankene de har om hovedideen. For at et tankekart skal bli en hensiktsmessig strategi som førvurdering, bør elevene ha en del for-kunnskaper knyttet til temaet. Hvis ikke kan man stå i fare for at elevene lager tankekart med assosiasjoner uten faglig forankring i temaet.

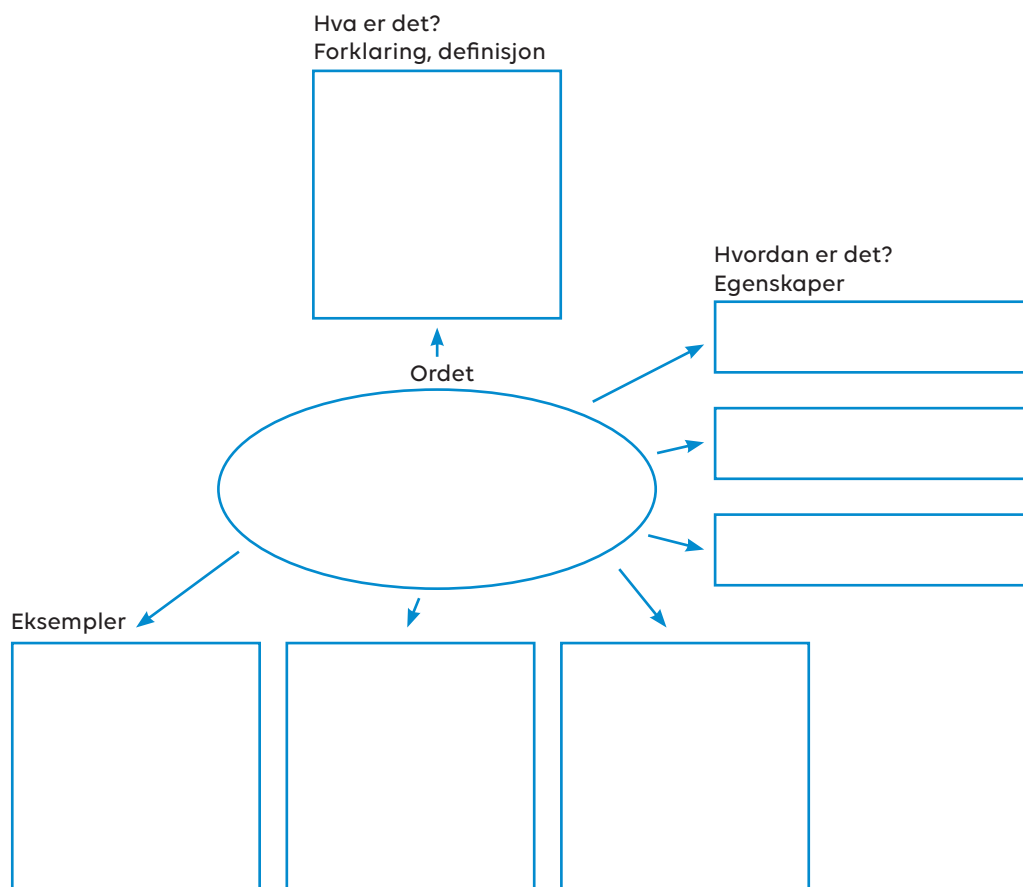
Strukturert tankekart

Ved hjelp av en hovedidé i midten og enkelte underpunkter kan elevene få frem mer "spisset" kunnskap. På denne måten kan læreren få undersøkt mer spesifikt hva elevene kan om det som er tenkt gjennomgått i et tema. Noen elever vil oppleve et ustrukturert tankekart som for «fritt», og vil bedre kunne få vist sin kunnskap ved hjelp av strukturerende underpunkter.

Hvilken forståelse har eleven om sentrale faglige begrep og uttrykk i et tema?

Begrepskart

Ved hjelp av et begrepskart kan elevene få vise hva de kan om sentrale faglige begrep innenfor et tema. Begrepskart kan gjerne utdypes ved at elevene skriver en kort tekst der de starter skrivingen fra toppen og ned.

Begrepsbading

Gjennom strategien *begrepsbading* blir elevene presentert en rekke navn, ord, begrep og uttrykk og skal bestemme hvilke av disse som logisk eller tematisk hører sammen. Her kan man vurdere hvor nyansert kunnskap man etterspør, og strategien vil også bidra til å avdekke faglige hull.

Strek under det du mener hører til under temaet eventyr .		
Sann fortelling	Kjent forfatter	Gode hjelpere
Askeladden	Det onde vinner	Aladdin
Dyr som hovedpersoner	Bukkene Bruse	Ulykkelig slutt
Magiske tall	Besjeling	Det var en gang ...

Flerkolonnenotat

I et flerkolonnenotat man for eksempel presenterer ett til seks sentrale fagelementer til elevene, som fagbegrep, uttrykk eller ideer, og be dem skrive hva de vet eller tror er knyttet til disse elementene. Kolonnenotatet gir en enkel grafisk framstilling og lar elevene lett få oversikt over hvilken relevant kunnskap de skal hente fram i førvurderingen. Denne strategien vil være hensiktsmessig å bruke om man antar elevene har noe eller mye forkunnskaper knyttet til temaet.

Tema: Universet		
Planeter	Stjerner	Galakser
Jorden Mars Jupiter	Solen Stjernebilder Karlsvogna Supernova	Solsystemet vårt Melkeveien Andromedagalaksen
Kan du fortelle noe mer?	Kan du fortelle noe mer?	Kan du fortelle noe mer?
Gassplanet Steinplanet Dvergplanet	En samling stjerner som gir et mønster Sorte hull	System av stjerner, gass, støv og mørk materie Tyngdekraft The big bang

Tema: Litterære virkemidler		
Skriv det du vet om disse begrepene. Velg selv om du vil skrive fullstendige setninger eller stikkord.		
Simile	Alliterasjon	Personifisering
Metafor	Hyperbol	Onomatopoetikon

Hvilke forestillinger har eleven om et tema?

Forventningsskjema

I to kolonner skriver elevene hva de allerede vet (tror de vet) om et faglig tema, og spørsmål de ønsker å avklare eller som de er nysgjerrige på knyttet til temaet. Dette er en strategi som vil passe best å bruke om elevene har mye forkunnskaper om et tema. Har elevene få forkunnskaper, kan det være vanskelig for dem å uttrykk hva de ønsker å undersøke om temaet.

Tema:	
Dette vet jeg:	Dette vil jeg undersøke:

Forventningsguide

I en forventningsguide skal elevene ta stilling til påstander om et faglig innhold ved å krysse av for enig/uenig, sant/usant eller lignende. Når man skal lage en forventningsguide vil det være hensiktsmessig å knytte påstandene til tekster elevene skal fordype seg i når de skal arbeide med temaet. En forventningsguide vil også bidra til å aktivere elevenes forkunnskaper, og forberede dem på det faglige innholdet de vil møte.

Tema: Den kalde krigen		
Påstander	ENIG	UENIG
Den kalde krigen fikk navnet sitt fordi det var om vinteren.		
USA ga økonomisk støtte og våpen til grupperinger som kjempet mot kommunistene i andre land.		

Om man vil forsøke å utelukke sjansen for at elevene kan gjette på påstandene (50/50 om de gjetter riktig), kan man lage en mer avansert forventningsguide med graderinger.

Tema: Den kalde krigen	
I hvilken grad mener du påstandene er sanne? Ranger ved å bruke bokstavkodene.	
UT = Uten tvil sant	LS = Lite trolig sant
TS = Trolig sant	SU = Sannsynligvis usant
	Etter 1945 ble de økonomiske og ideologiske motsetningene mellom de to supermaktene USA og Sovjet en årsak til krig.
	Sovjet hadde en sterkere økonomi enn USA.
	En viktig årsak til den kalde krigen var uenighet om Tysklands framtid.
	Marshallhjelpen var et økonomisk hjelpeprogram, det eneste motivet var bistand.

Kunnskapsrangering

Denne kartleggingen har som mål å undersøke hvordan elevene selv vurderer sin kjennskap til sentrale faglige uttrykk og begrep. Elevene rangerer ved å bruke tall som uttrykker deres forståelse. Når man bruker denne strategien bør man være bevisst på at informasjonen om elevenes faglige nivå er nokså begrenset. Strategien gir kun tilgang på elevens vurdering av egen kunnskap uten noe videre belegg for det.

Tema: Spor etter istida

Ranger med tall fra 1 til 3 hvor godt du mener du kjenner disse fagbegrepene.

1 = Jeg har aldri hørt om dette uttrykket/begrepet før.

2 = Jeg har hørt dette uttrykket/begrepet før, men kan ikke bruke det selv.

3 = Jeg forstår uttrykket/begrepet og kan bruke det selv.

	Løsmateriale
	Morene
	Skuringsstriper
	Flyttblokk

Hvordan tar eleven stilling til et tema?

Pro et contra

I denne strategien får eleven vise sin forståelse av ulike sider eller perspektiv knyttet til for eksempel faglige begrep, ideer, tema eller problemstillinger. Ut fra hva elevene skal ta stilling til, setter de opp argumenter for/mot, bevis for/mot, fordeler/ulemper, eller positive/negative sider. For at elevene skal kunne se ulike sider ved faglige spørsmål må de ha mye forkunnskaper og/eller kjenne personlig relevans til temaet. Disse skjemaene vil også egne seg godt som støtte i faglige diskusjoner når undervisningen i temaet har startet opp.

Tommel opp! Tommel ned!

Tema: Dyrehager som underholdning

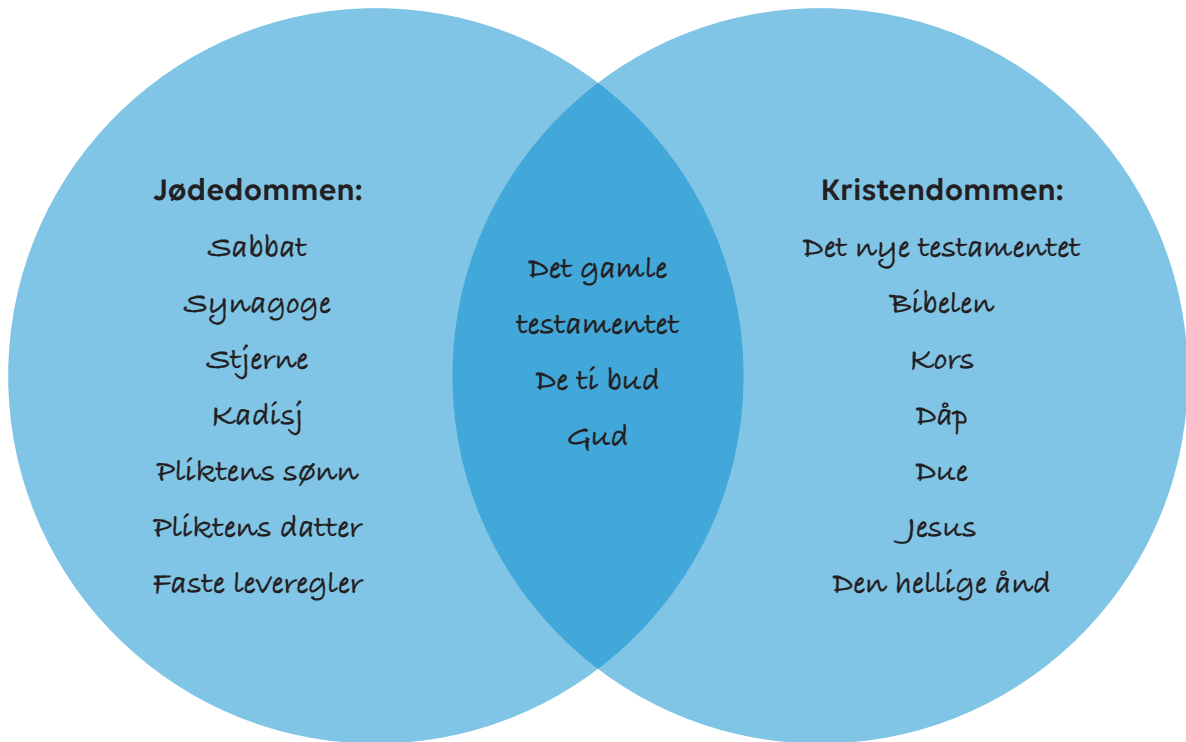
Argumenter for:

Argumenter mot:

Hvilke likheter og forskjeller kjenner eleven til i et tema?

Venndiagram

Gjennom et venndiagram kan elevene liste opp hva som er ulikt og hva som er felles ved et tema. På denne måten får elevene både vist sin kunnskap om to forskjellige «undertema» og om de klarer å se sammenhenger mellom disse.

Kilder

Buehl, D. (2011). *Developing readers in the academic disciplines*. Newark: Stenhouse Publishers.

Chapman, C., King, R., & King, R. M. (2005). *Differentiated assessment strategies: One tool doesn't fit all*. California: Corwin Press.

Fuglestad, U. S., Hoem, T. F., & Håland, A. (2017). *God leseplanlegging*. Oslo: Cappelen Damm akademisk.

